

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

**Probační a mediační služba jako alternativa
soudního řešení sporů**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
JUDr. Miroslava Kejdová, CSc.

Vypracovala:
Jana Kůtová

Brno 2009

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Probační a mediační služba jako alternativa soudního řešení sporů“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Brno 5. 4. 2009

.....
Jana Kůtová

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji paní JUDr. Miroslavě Kejdové, CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěla poděkovat kolektivu z Probační a mediační služby v Brně za materiály, které mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce a za pomoc, které si nesmírně vážím.

Jana Kůtová

OBSAH

Úvod	2
1 Pojem a účel trestu	5
1.1 Pojem trestu	5
1.2 Účel trestu	6
2 Charakteristika, vznik a vývoj probace a mediace v zahraničí a v České republice	8
2.1 Charakteristika pojmů	8
2.1.1 Pojem probace	8
2.1.2 Pojem mediace	9
2.2 Vznik a vývoj probace a mediace v zahraničí	11
2.2.1 Vznik a vývoj probace	11
2.2.2 Vznik a vývoj mediace	12
2.3 Vznik a vývoj probace a mediace v České republice	14
3 Vznik, organizace, poslání a cíle Probační a mediační služby	17
3.1 Principy restorativní justice	17
3.2 Vznik a organizace Probační a mediační služby	18
3.3 Poslání a cíle Probační a mediační služby	18
4 Činnost Probační a mediační služby na středisku Brno	20
4.1 Přípravné řízení a řízení před soudem	20
4.1.1 Procesně právní odklony v trestním řízení	22
4.1.2 Příprava podkladů pro další alternativní způsob řešení trestné činnosti	23
4.2 Vykonávací řízení	24
4.2.1 Problematika výkonu a kontroly trestu OPP	24

4.2.2	Problematika dohledů při podmíněném odsouzení	27
4.2.3	Oblast „Parole“	27
4.3	Oblast práce s mladistvými a nezletilými klienty ve smyslu zákona č. 218/2003 Sb.	29
4.3.1	Oblast práce s mladistvými a nezletilými klienty	30
5	Elektronický monitoring a trest domácího vězení	32
6	Kazuistiky	37
6.1	Kazuistika č. 1: Trest OPP ve výměře 200 hodin	37
6.2	Kazuistika č. 2: Podmíněný odklad výkonu trestu s dohledem-probace	38
	Závěr	41
	Resumé	42
	Anotace	43
	Seznam použité literatury	45
	Zákony:	45
	Knihy a monografie:	45
	Časopisy a jiné zdroje:	46
	Informace z internetu:	46

Úvod

Pro vypracování bakalářské práce jsem si vybrala téma Probační a mediační služba jako alternativa soudního řešení sporů. Důvodem pro výběr tématu je především skutečnost, že ačkoliv Probační a mediační služba v České republice působí již od 1. 1. 2001, pro větší část veřejnosti je tento pojem stále spíše neznámý. Touto prací se pokusím čtenáři přiblížit podstatu Probační a mediační služby (PMS), její činnosti a cíle.

Výchozí hypotézou mé bakalářské práce je, že alternativní řešení trestních věcí v praxi je přínosem pro společnost. Podle mého názoru uplatňování alternativních trestů umožňuje efektivnější a rychlejší průběh trestního řízení, v některých případech může rozhodnout už v přípravném řízení státní zástupce a nemusí být zatěžován soud.

Cílem mé práce je výše zmíněnou hypotézu ověřit, a to jak teoretickými poznatky, tak poznatky praktickými z odborné stáže. Celkově zhodnotím práci Probační a mediační služby s důrazem na význam pro společnost, zájmy poškozených a prevenci kriminality.

Jako metodu pro zpracování této bakalářské práce jsem zvolila pro část teoretickou obsahovou analýzu dostupné literatury (knihy, tištěná média, zákony, materiály Ministerstva spravedlnosti), internet a především vlastní pracovní zkušenost na středisku Probační a mediační služby. V části analytické jsem zvolila metodu sbírání dat o klientech PMS.

První kapitola se zabývá objasněním pojmu trest a vyložení účelu trestu, a to jak ve znění ze zákona, tak podle JUDr. Alexandra Sotoláře, který se účelem trestu zabývá v knize Právní rámec alternativního řešení trestních věcí.

Druhá kapitola je věnována pojmům probace a mediace. Jejich obecné charakteristice, vzniku a vývoji s rozlišením v České republice a v zahraničí.

Ve třetí kapitole je pojednáno o vzniku Probační a mediační služby, o principech restorativní justice jako o teoretickém východisku pro vznik tohoto institutu. Dále se zabývám organizací PMS, posláním a jejími cíli.

Ve čtvrté kapitole se budu zabývat jednotlivými odbornými činnostmi Probační a mediační služby na středisku Brno. Konkrétně se jedná o shrnutí probační a mediační práce v přípravném a vykonávacím řízení. Dále se budu zabývat zákonem č. 218/2003 Sb.- O soudnictví ve věcech mládeže, který tvoří jednu z nejzásadnějších významů práce probačních úředníků. Doplněním této kapitoly jsou statistiky o přehledu činnosti PMS v Brně.

Velmi obsáhle se budu věnovat trestu domácího vězení, který je v České republice teprve v kolébce, a to v páté kapitole. Tento typ alternativního trestu se ještě v praxi neuplatňuje, avšak později výkon tohoto trestu bude zajišťovat právě Probační a mediační služba¹.

V šesté závěrečné kapitole uvedu své poznatky z praxe vykonané ve středisku Probační a mediační služby v Brně podložené konkrétními kazuistikami, týkajícími se alternativního řešení soudních sporů.

¹ Podle Důvodové zprávy k trestnímu zákoníku.

1 Pojem a účel trestu

1.1 Pojem trestu

Trest můžeme v našem trestním právu charakterizovat jako „zákonem stanovený a státem vynutitelný následek spáchaného trestného činu², který ukládají soudy v trestním řízení a který na rozdíl od ochranných opatření³ obsahuje negativní hodnocení trestného činu a jeho pachatele, a působí mu určitou újmu, jejímž prostřednictvím se sleduje splnění účelu trestu a trestního zákona.“⁴ Trest je právním prostředkem k dosažení účelu trestního zákona jak pohrůzkou trestem, tak jeho uložením a výkonem. Pohrůzka trestem se dá charakterizovat jako určitá újma v podobě trestu, která může nastat po spáchání nežádoucího a společnosti škodlivého jednání, které je stanoveno v trestním zákoně v jeho skutkových podstatách. Trest se ukládá, nepostačí-li pohrůzka trestem. Újma by nikdy neměla být cílem a smyslem trestu, měla by být pouze nezbytným prostředkem pro dosažení účelu smyslu trestního zákona. Tím trestní zákon plní preventivně-výchovnou funkci.

Naše trestní právo se při ukládání trestů řídí zásadami humanismu, zákonnosti trestu, jeho individualizace a personálnosti. Těmito zásadami se má dosáhnout spravedlivého trestu. Tyto zásady se uplatňují i při ukládání alternativních trestů k trestu odnětí svobody, obzvláště při komunitních trestech a sankcích, kam patří obecně prospěšně práce a podmíněné odsouzení buď s dohledem, nebo bez něj.

² *Trestný čin* je pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v TrZ (§ 3/1 TrZ). Čin, jehož stupeň nebezpečnosti pro společnost je nepatrný, není trestným činem, i když vykazuje znaky trestného činu (§ 3/2 TrZ). U mladistvých je k trestnosti činu třeba, aby jeho společenská nebezpečnost byla vyšší než malá (§ 75 TrZ).

³ *Ochranná opatření* (§ 71 TrZ) ukládá soud pachatelům k ochraně společnosti před jejich jednáním, nejsou však trestem. Ochranná opatření mohou tresty buď doplňovat (§ 72 odst. 2, 3 TrZ), nebo nahrazovat (§ 25 TrZ). Mohou být také uložena pachatelům, kterého nelze stíhat nebo odsoudit.

⁴ SOTOLÁŘ, A., SOVÁK, Z., KRATOCHVÍL, V., et al. *Právní rámec alternativního řešení trestních věcí* (díl první). Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2001. s. 188 – 189.

1.2 Účel trestu

V historii se vytvořily a existují dvě základní koncepce a dále jejich kombinace o pojetí smyslu trestu, důvodu a účelu trestání v rámci právního řádu:

- a) Absolutní teorie - je reprezentována teorií „odplaty“. Vychází z myšlenky: „punitur quia peccatum est“, tj. trestá se, protože bylo spácháno zlo.
- b) Relativní teorie - je reprezentována teorií „prevence“. Vychází z myšlenky: „punitur ne peccetur“, tj. trestá se, aby nebylo páčáno zlo.
- c) Smíšené (slučovací) teorie – snaží se o spojení odplatné i účelové funkce trestu a o zmírnění nedostatků obou teorií.

V § 23 stávajícího trestního zákona je účelem trestu působit jak na pachatele trestného činu (individuální prevence), tak na ostatní veřejnost (generální prevence). U alternativních trestů se taktéž v plném rozsahu uplatňuje tento účel zákona, avšak vystupují zde ve vysoké míře prvky individuální prevence, která je zaměřena na rehabilitaci a resocializaci pachatele trestného činu. Účel trestu může být naplněn pouze, pokud je uložený trest spravedlivým trestem, tzn., pokud sleduje zákonný cíl, který spočívá v ochraně společnosti před trestnými činy, pokud je výměra a druh trestu odpovídající společenské nebezpečnosti a ostatním okolnostem spáchaného trestného činu a osobě pachatele, a také pokud bude trest co nejméně odkladný.⁵

„Základním cílem trestu je ochrana společnosti před trestnými činy a před jejich pachateli. Tento cíl má sledovat i každý alternativní trest, přičemž jeho další účinky, vyjádřené v § 23 trestního zákona jako účel trestu, vlastně vyjadřují prostředky k jeho dosažení a tedy obsah trestu, kterým je zabránit odsouzenému v dalším páčání trestné činnosti, vychovat ho k vedení řádného života a tím výchovně působit i na ostatní členy společnosti. Trest je jedním z prostředků pedagogického působení na pachatele a kriminogenní defekty jeho osobnosti mohou být trvale odstraněny pouze rozvojem

⁵ SOTOLÁŘ, A., SOVÁK, Z., KRATOCHVÍL, V., et al. *Právní rámec alternativního řešení trestních věcí* (díl první). Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2001. s. 190.

pozitivních prvků pachatelovy osobnosti a jeho sociálně užitečných svazků, posilováním jeho pozitivních vlastností, zvyků, návyků, usměrňováním či podporou jeho zájmů. Trest a trestní právo vůbec nelze považovat za všelék k odstraňování negativních jevů. Ideálem je, aby se na výchovném působení na pachatele podílely vedle trestů i další preventivní a výchovné prostředky a instituce, jež by vhodně doplňovaly, případně dovršovaly účinky trestní represe a prevence, a vytvořily tak ucelený a funkční výchovný systém.“⁶

⁶ SOTOLÁŘ, A., SOVÁK, Z., KRATOCHVÍL, V., et al. *Právní rámec alternativního řešení trestních věcí* (díl první). Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2001. s. 190.

2 Charakteristika, vznik a vývoj probace a mediace v zahraničí a v České republice

2.1 Charakteristika pojmů

2.1.1 Pojem probace

Slovo probace má svůj původ v latinském slově *probare*, tj. zkoušeti, ověřovati. Základní vymezení pojmů probace a mediace je uvedeno v § 2 zákona o PMS.

Probací se podle výše zmíněného zákona rozumí „organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným (dále jen „obviněný“), kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.“⁷

Ve smyslu zákonného vymezení je zde probace chápána v nejširším rozsahu. V užším smyslu se probací rozumí jen určitý typ opatření či trestu, spočívající jednak v podmíněném odkladu trestu či samotného výroku o trestu a jednak v dohledu⁸ a osobní péči, je ukládáno soudem obžalovanému, který byl uznán vinným ze spáchání trestného činu (srov. podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem podle § 60a TrZ a podmíněné upuštění od potrestání s dohledem podle § 26 TrZ). Někdy je ještě k uvedeným prvkům přiřazován osobní závazek obžalovaného.⁹

Pod pojem probace se řadí i specifické činnosti vykonávané ještě před pravomocným rozhodnutím soudu nebo státního zástupce. Jedná se o přípravu podkladů

⁷ Zákon 257/2000 Sb. Ze dne 14. července o Probační a mediační službě.

⁸ Podrobněji k termínu dohled dostupné z <http://www.pmscr.cz> [cit. 2009-03-07].

⁹ VÉTROVEC, V., NEDOROST, L., et al. *Zákon o mediaci a probaci – komentář*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 27 – 28. ISBN 80-86432-32-7.

pro rozhodnutí soudu nebo státního zástupce. Např. zpracování zpráv o osobě obviněného či poškozeného a jejich aktuální životní situaci. Smyslem je podílet se na individualizaci možného trestního postihu, motivovat obviněného, aktivně se ujmout řešení příčin a následků trestné činnosti.¹⁰

Probace je považována za určitý druh trestu (v zásadě na zkoušku), který je vykonáván na svobodě.¹¹

„V kontinentálním právu je spjata především s podmíněným odsouzením, uložením dohledu nad pachatelem a s dalšími podmínkami, které je pachatel na svobodě povinen dodržovat.“

„V anglosaském systému má probace tradici v tzv. *binding over*,¹² t.j. zavázání pachatele slibem, že splní dané podmínky, např. dostaví se před soud, bude řádně žít, ale stejně je spojena s formou podmíněného odsouzení. V tomto kontextu lze zahrnout do probace i propuštění z vězení na podmínku, tzv. paroli (na slib, na čestné slovo), včetně uložení dalších povinností a také práce v oblasti výkonu trestu obecně prospěšných prací.“¹³

2.1.2 Pojem mediace

Slovo mediace pocházející z latinského *medius*, *median*, se překládá jako střed či prostřední. Mediace je řízený proces mimosoudního řešení konfliktu. Má široké uplatnění v trestní justici a je jedním z nástrojů řešení trestného činu a jeho následků. „Mediace poskytovaná Probační a mediační službou je bezplatná a založená na souhlasu obou stran. Mediáci vede odborník na řešení konfliktů – mediátor, který jednání řídí, zachovává vstřícný a vyvážený přístup k oběma stranám a napomáhá jim nalézt řešení,

¹⁰ DOUBRAVOVÁ, D., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., et al. *Příručka pro probaci a mediaci*. Praha: Institut pro probaci a mediaci, 2001. s.1_B2.

¹¹ Dictionary [online]. Dostupné z <http://www.yourdictionary.com>. [cit. 2009-03-07].

¹² BLACK, H.C. *Blackův právní slovník*. Praha: Victoria Publishing, 1993. s. 167.

¹³ DOUBRAVOVÁ, D., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., et al. *Příručka pro probaci a mediaci*. Praha: Institut pro probaci a mediaci, 2001. s.2_A1.

nejen v oblasti náhrady škody, ale i vysvětlení, proč k trestnému činu došlo. Poškozenému mediace nabízí možnost pochopení situace, okolností a zvyšuje pravděpodobnost rychlé náhrady škody. Obviněnému umožňuje vyjádření omluvy poškozenému, vysvětlení svého jednání a odčinění důsledků spáchaného trestného činu. Mediace je provázaná s trestním řízením a její výsledky jsou v něm také zohledněny.¹⁴

Podle § 2 odst. 2 zákona o PMS se mediací rozumí „mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením. Mediaci lze provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného.“¹⁵

„Smysl mediace bývá spatřován především v komplexním urovnání vzájemných vztahů mezi obviněným a poškozeným a ve vytváření podmínek pro volbu vhodného procesního postupu soudem, přičemž se akcentuje veřejný zájem. Mediátoři tak vnášejí do systému justice nový pohled na řešení trestních věcí. Poškozený a obviněný se stávají aktivními účastníky procesu řešení svých případů. Obviněnému tento postup současně umožňuje převzít odpovědnost za své jednání a poškozenému dává možnost podílet se na své satisfakci. Tento způsob řešení sporu má velmi silný výchovný efekt, minimalizuje riziko stigmatizace obviněného, motivuje obviněného i poškozeného k aktivnímu hledání příčin vzájemného konfliktního stavu a možností jeho řešení a přináší vysoké procento úspěšnosti ve smyslu prevence recidivy.“¹⁶

Přínos mediace je ve zjednodušení a zefektivnění řízení a snížení zatížení soudů, v posílení individuálního přístupu jak k obviněnému, tak k poškozenému. Dále zvyšuje účinnost trestní sankce. Aktivizuje jednotlivé strany trestního řízení při řešení jejich sporů alternativními způsoby, dosahuje většího účinku v hmotné a morální satisfakci poškozeného, posiluje odpovědnost obviněného, ale také rozšiřuje možnosti v uplatnění odklonů od standardního soudního přelíčení a zejména dosahuje vyváženého vztahu mezi trestní represí a prevencí.¹⁷

¹⁴ Dostupné z <http://www.pmscr.cz> [cit. 2009-03-07].

¹⁵ Zákon 257/2000 Sb. Ze dne 14. července o Probační a mediální službě.

¹⁶ SVOBODA, IVO, CHUDÝ, ŠTEFAN. *Výchovná činnost mediátora Probační a mediální služby*. Veřejná správa č. 10, 2005.

¹⁷ SVOBODA, IVO, CHUDÝ, ŠTEFAN. *Výchovná činnost mediátora Probační a mediální služby*. Veřejná správa č. 10, 2005.

2.2 Vznik a vývoj probace a mediace v zahraničí

2.2.1 Vznik a vývoj probace

Probace jako alternativa k nepodmíněnému trestu odnětí svobody vznikla v polovině 19. století. Za zakladatele je považován americký obuvník John Augustus. Ten se dobrovolně staral o pachatele trestných činů. V roce 1841 složil kauci za muže, který byl obviněn z opilství, podařilo se mu přesvědčit soudce, aby počkal s vynesáním rozsudku a tím dal obviněnému možnost, aby dokázal, že dodrží svůj slib a bude vést řádný život a dostavovat se pravidelně k soudu. Po celou dobu byl John Augustus s obviněným v kontaktu a zároveň mu nabídl zázemí, podporu a pomoc pro slušný, řádný život. Poté, co se s obviněným dostavil k soudu, soudci předložil zprávu o pokrocích obviněného a požádal soud o uložení mírného peněžitého trestu a uhrazení soudních výloh. V dalších letech počet podobných případů vzrostl na více než 2000 lidí.¹⁸

„Ve státě Massachusetts byla probace uzákoněna v r. 1878. Postupně se formovala v rámci anglosaského právního systému (v Anglii byla zakotvena v r. 1907).

V Evropě se probace vyvinula z klasického podmíněného odsouzení, kde se postupně začaly objevovat prvky probace.“¹⁹ Významnou roli při utváření probace sehrály nevládní spolky a organizace (v rámci církví a dobrovolnických organizací).

Nejdelší tradice má probace v Evropě má Nizozemsko, tamní probační služba byla založena již v roce 1823, kdy kupci založili první spolek probační služby na pomoc pachatelům, protože poznali, že pouhý trest nic neřeší. Dlouholetou tradici má také Velká Británie a skandinávské země.

¹⁸ DOUBRAVOVÁ, D., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., et al. *Příručka pro probaci a mediaci*. Praha: Institut pro probaci a mediaci, 2001, s.1-2_A1.

¹⁹ ROZUM, J., KOTULAN, P., et al. *Výzkum nově zavedených prvků probace do trestního práva ČR*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, s. 4. ISBN 80-86008-77-0.

V západní Evropě byl rozmach probace ve druhé polovině 20. století v úzkém spojení se snahami zavádět nové formy trestů.

Vývojové epochy:

- Období 50. let se vyznačuje snahami o humanizaci vězeňských trestů, prvními pokusy o uplatnění alternativních trestů, zejména podmíněné odsouzení s dohledem a podmíněného propuštění. Probační práce se soustřeďuje na osobu pachatele, na jejich účinnou a efektivní kontrolu a s tím související ochranu společnosti, kterou má rovněž probační služba zajišťovat.
- Období 60. -70. let charakterizuje motto „zacházení místo trestání“. Prosazují se rozmanitá výchovná, sociální a terapeutická opatření.
- Koncem 70. let a v průběhu 80. let nastává odklon od institucionálním zacházení s pachateli, je zdůrazňován význam přirozeného sociálního prostředí pachatele pro jeho nápravu.
- Průběh 80. let je obdobím vývoje trestní politiky depenalizačního charakteru, která nahrazuje obvyklé tresty opatřeními a způsoby práce, které nemají tradiční povahu trestu.
- V 90. letech sílí práce s prostředím, kde došlo ke spáchání trestného činu, práce s oběťmi trestných činů. V této souvislosti se rozvíjí spolupráce probační služby s organizacemi, zabývajícími se oběťmi trestných činů. Probační služba jim nabízí speciální poradenství, pomoc a další služby.

2.2.2 Vznik a vývoj mediace

Za průkopnickou zemi v oblasti mediace je na evropském kontinentě považována Velká Británie. Programy mediace zde byly zahájeny koncem 70. let. Později se objevují v Norsku a Finsku. V polovině 80. let se setkáváme s prvními experimenty mediace na území Nizozemska, Německa a Rakouska. Rozvoj mediace byl velmi pozvolný. Po dlouhou dobu využití probace zůstávalo pořád jen na úrovni experimentů. Se zaváděním nejrůznějších forem odklonů od klasického soudního řízení

se mediace začala rozvíjet. Zaměřovala se především na trestní věci mladistvých pachatelů a řešení méně závažné trestné činnosti.

V 90. letech se bouřlivě vyvíjí, jak teorie, metodologie, tak vymezení profese mediátora. V Severní Americe ve druhé polovině 20. století došlo k institucionalizování této alternativní metody řešení sporů.

Za první mediační program je považován projekt ve městě Elmira v kanadské provincii Ontario, který se datuje na rok 1974. Na počátku tohoto projektu stál probační pracovník, soudce a církev, kdy soudce přistoupil na návrh probačního pracovníka a uložil dvojici mladistvých vandalů, kteří poškodili majetek dvaceti dvou poškozených, aby se s nimi setkali a pojednali o nápravě škody, kterou zavinili. Tento přístup se těšil oblibě u všech zúčastněných a je uváděn jako „kanadský dar světu“. Tento trend se šířil také v Austrálii, Novém Zélandu, Evropě a jižní Africe.

Aktuální situace v oblasti využívání mediace v trestních věcech je obsahem studie *Evropského fóra pro mediaci mezi poškozeným a obviněným a obnovující justici (restorative justice)*. Ta také poukazuje na nově vznikající mediační programy v Dánsku, Irsku, Itálii, Lucembursku, Nizozemsku, Švédsku, Španělsku a v řadě postkomunistických zemí jako je Bulharsko, Albánie, Ukrajina, Slovinsko, Polsko, Maďarsko a také Česká republika.²⁰

Hlavním motivem na počátku zavádění efektivní mediační služby byla pomoc poškozenému, dosažení odškodnění a morálního zadostiučinění. Protipólem pak nahlédnutí obviněného na negativní dopad svého protiprávního jednání. Důraz byl kladen na spravedlivé vnímání řešení konfliktu oběma stranami sporu. Jedná se tedy o spravedlivé urovnání konfliktu, o efektivní postih trestně odpovědného pachatele a současně o snazší možnosti začlenění obviněného do běžného života a efektivnější prevenci kriminality.²¹

²⁰ DOUBRAVOVÁ, D., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., et al. *Příručka pro probaci a mediaci*. Praha: Institut pro probaci a mediaci, 2001, s. 9-10_A1.

²¹ SVOBODA, IVO, CHUDÝ, ŠTEFAN. *Výchovná činnost mediátora Probační a mediační služby*. Veřejná správa č. 10, 2005.

2.3 Vznik a vývoj probace a mediace v České republice

Pro porozumění souvislostí je nezbytné vrátit se na samý prvopočátek aktivit, které přispěly k rozvoji nových způsobů práce s pachateli trestných činů. Patřili sem zejména nejrůznější odborníci z tzv. pomáhajících profesí z konce 60. let, kteří se zaměřovali hlavně na odstranění příčin porušování právních norem.

V rámci projektu „Výzkum faktorů recidivy“ vzniklo v letech 1968 až 1971 experimentální středisko postpenitenciární péče, jehož cílem bylo ověřit v podmínkách velkoměsta účinné metody práce s tzv. sociálně nepřizpůsobivými občany, včetně těch, kteří vykonali trest odnětí svobody nepodmíněně. To byl zrod nové profese sociálních kurátorů, kteří se rozšířili i do dalších měst. Podle dobového přesvědčení, že je nutno ubírat se směrem tam, kde je situace nejhorší, zaměřovali se hlavně na recidivisty. Po několika letech vznikla místa specialistů pro práci s delikventní mládeží, tzv. kurátorů pro mládež, přičemž v činnostech převládala kontrola. Koncem 80. let došlo v této instituci ke změně a namísto kontroly se objevuje prvek zprostředkování pomoci rodinám pachatele a mladistvým, proti kterým bylo vedeno trestní stíhání. Vznikala i místa sociálních pracovníků v rámci vězeňství, jejichž povinností bylo umožňovat odsouzeným kontakty s jejich rodinami a připravovat podmínky pro případné propuštění z vězení. S ohledem na tehdejší politickou situaci nebyly projekty v této oblasti rozvíjeny tak, jak tomu bylo v jiných zemích.

Zásadní změna nastala po roce 1989. V roce 1991 byl zahájen experiment „Mimosoudní alternativa pro delikventní mládež“. Autoři projektu se nechali inspirovat zahraničím (zejména Rakouskem, kde se začaly využívat tzv. odklony trestního řízení) a objevili prvek aktivního zapojení pachatele, který měl možnost ovlivňovat proces vlastního odčinění viny. Poprvé byly uplatněny prvky mediace mezi poškozeným a obviněným jako metody řešení vzájemného konfliktu za přispění třetí osoby – mediátora. S tímto poznatkem souvisely změny v trestní legislativě, zejména tzv. odklony. V roce 1993 vznikl institut podmíněného zastavení trestního stíhání²²,

²² Zákon č. 292/1993 Sb., s účinností od 1.1. 1994, §§ 307 – 308 tr. ř.

postupně vznikaly další instituty: narovnání²³, trest obecně prospěšných prací²⁴, trest podmíněného odsouzení, odsouzení s dohledem²⁵ a možnost podmíněného upuštění od potrestání s dohledem²⁶. S vývojem probace a mediace souvisí i postupná proměna sociální práce, která se jako odborná disciplína dostala na univerzitní půdu a i nadále usiluje o své uplatnění v nových oblastech.

Významnou inspirací pro náplň práce později vytvořených míst probačních úředníků přineslo Sdružení pro rozvoj sociální práce v trestní justici, které založila v roce 1994 skupinka studentů a přednášejících z katedry sociální práce Filosofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. „Zpracovali projekt z oblasti řešení trestního konfliktu v kontextu trestního řízení z pohledu nových metod sociální práce²⁷“ a předložili jej Ministerstvu spravedlnosti. Přestože projekty nebyly oficiálně ministerstvem přijaty, tak byly velmi přínosné.

Vzhledem k rostoucím snahám o přiblížení legislativy standardům zemí EU, prosazujícím se tendencím v sociální sféře a justici, rostla „potřeba vytvořit ucelený systém činností pro širší využívání a efektivní realizaci zavedených alternativních trestů a odklonů v trestním řízení. Za tímto účelem vláda v roce 1994 přijala program prevence kriminality a usnesením č. 341 zavázala ministra spravedlnosti úkolem, aby zřídil místa probačních úředníků. Od 1. 1. 1996 bylo toto usnesení zrealizováno a při krajských soudech byla zřízena místa probačních úředníků.“²⁸

„Plněním úkolů spojených s probačními činnostmi byli většinou pověřeni pracovníci soudů a vyšší soudní úřednice, kteří se zaměřovali zejména na zajištění administrativně technického výkonu trestu obecně prospěšných prací a na formální

²³ Zákon č. 152/1995 Sb., s účinností od 1.9. 1995, §§ 309 – 314 tr. ř.

²⁴ Zákon č. 152/1995 Sb., s účinností od 1.1. 1996, §§ 45 – 45a tr. z.

²⁵ Zákon č. 253/1997 Sb., s účinností od 1.1. 1998, § 60a tr.z..

²⁶ Zákon č. 253/1997 Sb., s účinností od 1.1. 1998, § 26 tr. z..

²⁷ Jednalo se o projekty Soudní pomoc, Mimosoudní vyjednávání – narovnání a Probace.

²⁸ DOUBRAVOVÁ, D., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., et al. *Příručka pro probaci a mediaci*. Praha: Institut pro probaci a mediaci, 2001, s. 1 - 4 _A2.

kontrolu chování pachatelů v rámci trestů spojených s uložením zkušební doby s dohledem nebo přiměřenými povinnostmi a omezeními.²⁹

²⁹ VÉTROVEC, V., NEDOROST, L., et al. *Zákon o mediaci a probaci – komentář*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 8 – 9. ISBN 80-86432-32-7.

3 Vznik, organizace, poslání a cíle Probační a mediační služby

3.1 Principy restorativní justice

„Právní východiska PMS vycházejí principů **restorativní justice**:

- motivace pachatele k odpovědnosti za spáchaný trestný čin
- motivace pachatele k životu bez konfliktu se zákonem
- poskytnutí prostoru k participaci³⁰ na odstranění následků nežádoucího chování
- eliminace efektu labelingu
- efektivní řešení případu, rychlé a dostačující
- zplnomocnění oběti trestného činu, poskytnutí příležitosti stát se aktivním aktérem řešení případu, možnosti vyjádřit postoj ke spáchanému skutku a své představy o formě nápravy způsobené újmy
- respektování zájmu společnosti a budování její ochrany, působení v oblasti sekundární a terciární prevence
- účinná kontrola pachatelů
- spravedlnost jako změna vztahu mezi účastníky konfliktu, jehož míra narovnání se posuzuje podle subjektivního měřítko dostatečnosti řešení.“³¹

Myšlenka obnovující justice představuje odlišný způsob při hledání a uplatňování trestní spravedlnosti oproti konceptu retributivní justice, který se přiklání spíše k represivní funkci trestu.

³⁰ Vymezení termínu *participace*=účastenství, podíl. Dostupné online z: [Ottova encyklopedie obecných vědomostí@](#) [cit. 2009-03-07].

³¹ VÉTROVEC, V., NEDOROST, L., et al. *Zákon o mediaci a probaci – komentář*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s.9,ISBN 80-86432-32-7.

3.2 Vznik a organizace Probační a mediační služby

Zákonem č. 257/2000 Sb. zahájila dnem 1. ledna 2001 činnost Probační a mediační služba České republiky. Tato služba je organizační složkou státu, která provádí úkony probace a mediace ve věcech projednávaných v trestním řízení. Zákonná úprava je v souladu s Ústavou i ústavním pořádkem ČR.³²

„PMS je institucí působící v rámci resortu spravedlnosti, pracuje v oblasti trestní politiky; vychází ze součinnosti dvou profesí – sociální práce a trestního práva. Kanceláře PMS naleznete ve větších městech, v sídlech okresních soudů. Úzce totiž spolupracují se státním zastupitelstvím, soudy a Policií ČR. Působí ve věcech trestních, spíše však jako zprostředkovatelé mezi institucemi a občanem.“³³

PMS nemá rozhodovací pravomoci, a to za účelem samostatnosti a jejího využití v průběhu celého trestního řízení. PMS dále spolupracuje s orgány sociálního zabezpečení a zdravotnickými zařízeními, s registrovanými církvemi, náboženskými společnostmi, zájmovými sdruženími občanů, nadacemi a dalšími nevládními organizacemi sledujícími humanitární cíle.³⁴

3.3 Poslání a cíle Probační a mediační služby

„Probační a mediační služba usiluje o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů spojených s trestnou činností a současně organizuje a zajišťuje efektivní a důstojný výkon alternativních trestů a opatření s důrazem na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevenci kriminality.

³² VÉTROVEC, V., NEDOROST, L., et al. *Zákon o mediaci a probaci – komentář*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s.9, ISBN 80-86432-32-7.

³³ Dostupné z <http://www.drogy-info.cz> [cit. 2009-03-08].

³⁴ VÉTROVEC, V., NEDOROST, L., et al. *Zákon o mediaci a probaci – komentář*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s.34, ISBN 80-86432-32-7.

Probační a mediační služba ČR představuje novou instituci na poli trestní politiky.

Cíle činnosti PMS jsou zaměřeny na:

Integraci pachatele – Probační a mediační služba usiluje o začlenění obviněného (respektive pachatele) do života společnosti bez dalšího porušování zákonů. Integrace je proces, který směřuje k obnovení respektu obviněného k právnímu stavu společnosti, jeho uplatnění a seberealizaci.

Participaci poškozeného - Probační a mediační služba se snaží o zapojení poškozeného do „procesu“ vlastního odškodnění, o obnovení jeho pocitu bezpečí, integrity a důvěry ve spravedlnost.

Ochranu společnosti - Probační a mediační služba přispívá k ochraně společnosti účinným řešením konfliktních a rizikových stavů spojených s trestním řízením a efektivním zajištěním realizace uložených alternativních trestů a opatření.³⁵

³⁵ Dostupné z <http://www.pmscr.cz> [cit. 2009-04-05].

4 Činnost Probační a mediační služby na středisku Brno

4.1 Přípravné řízení a řízení před soudem

„Podíl přípravného řízení a řízení před soudem je tradičně procentuelně menší na středisku PMS ČR Brno než je podíl ve vykonávacím řízení v rámci odborných činností. Je to způsobeno tím, že pracovníci střediska jsou více pověřováni vykonávacím řízením, které je nutno zvládnout, tedy pro oblast přípravného řízení chybí zejména kapacita jednotlivých pracovníků. Přípravné řízení je tak realizováno zejména v souvislosti s podněty zasílanými orgány Policie ČR, Městským státním zastupitelstvím v Brně, Okresním státním zastupitelstvím Brno-venkov a Městským soudem v Brně. Často se zahajuje přípravné řízení na podnět obviněného případně poškozeného. V této agendě převládají případy směřující k uložení institutu podmíněného zastavení trestního stíhání dle § 307 tr. řádu.

Policie ČR zasílá na PMS veškerá usnesení o zahájení trestního stíhání v oblasti působnosti zákona č. 218/2003 Sb. ve smyslu § 60 Zák. č. 218//2003 Sb. Tyto usnesení se evidují v evidenci PV - pracovní verze a dle kapacitních možností a vhodnosti případu do těchto případů se vstupuje a připravují se podklady k možnému odklonu.

Přípravné řízení je považováno za klíčovou oblast práce Probační a mediační služby ČR. V rámci přípravného řízení se nejčastěji uplatňuje „mediace“. Tím je myšlena snaha o vyřešení konfliktu mezi obviněným a poškozeným, dále aby se obviněný podílel na náhradě způsobené škody. V této fázi je klíčová spolupráce s místně příslušným státním zastupitelstvím, tedy Městským státním zastupitelstvím Brno – město, Koblížná 22 a Okresním státním zastupitelstvím Brno – venkov, Rašínova 2. Pracovníci PMS jsou v kontaktu s pracovníky Policie ČR ve směru k řádnému poučení jak obviněného tak i poškozeného v trestním řízení. Zde je nutno do případu vstoupit co nejdříve pracovníkem probační a mediační služby, aby zde byl prostor a čas na společnou dohodu o urovnání konfliktu a k náhradě způsobené škody. Výsledky mediace, tedy setkání účastníků řízení se pak mohou promítnout do rozhodování státního zástupce nebo soudce. Případně pracovníci PMS mohou svou

činností v přípravném řízení připravit vhodné podklady pro uložení alternativní trestů. Pouze kvalitní spolupráce s Policií ČR, státním zastupitelstvím a soudem jsou vytvořeny předpoklady v jednotlivých případech ke zvláštnímu druhu řízení. Pokud jsou vyčerpány veškeré možnosti a přesto nedojde k mediaci, pracovníci probační služby vypracovávají nejčastěji tak zvanou „Zprávu před rozhodnutím“. V neposlední řadě velmi často lze nahradit vazbu jiným opatřením, tím zabránit izolaci pachatele od sociálních kontaktů. V průběhu roku 2008 opět došlo k nepatrnému nárůstu případů v přípravném řízení oproti roku 2007. Jak jsem již uvedla, kapacitně více případů v přípravném řízení nelze zvládnout vzhledem k zatížení jednotlivých pracovníků.

V roce 2008 Středisko PMS ČR Brno evidovalo celkem 135 případů v přípravném řízení a řízení před soudem, což je pouze 9,2 % v celkovém podílu případu. V porovnání s rokem 2007 jde o navýšení o 12 případů, v procentech o navýšení 1,1 % v celkovém počtu případů.

Z celkového počtu 135 případů byli pracovníci PMS aktivní v 69 případech u dospělých a v 66 případech se jednalo o pachatele mladistvé.

Nejčastěji v rámci přípravného řízení řeší podněty při spáchání trestného činu ublížení na zdraví, dále drobné majetkové trestné činy a u mladistvých nadále převládá trestný čin poškozování cizí věci. Ublížení na zdraví je často v souvislosti s dopravní nehodou. Velmi dobře je rozvinutá spolupráce s Okresním státním zastupitelstvím Brno-venkov, Rašínova 2, kde též převažují pověření v souvislosti s ustanovením § 213 trestního zákona – zanedbání povinné výživy. Nutno i podotknout, že podněty k řešení věcí v přípravném řízení přicházejí i z Městského soudu v Brně. Pracovníci střediska PMS ČR Brno musí v nejbližším období zvýšit svou činnost v přípravném řízení a to zejména v souvislosti s navýšením o jednoho pracovníka střediska PMS ČR Brno, ke kterému došlo k 1. 1. 2009.

Je nutno uvést, že pracovníci střediska se též věnují oblasti domácího násilí což má určitá specifika.³⁶

³⁶ KLUSÁK, V. *Výroční zpráva 2008*, Probační a mediační služba-středisko Brno, 2009, str.16

4.1.1 Procesně právní odklony v trestním řízení

„V přípravném řízení středisko PMS ČR Brno spolupracuje se všemi OČTŘ. Zejména je třeba vyzvednout spolupráci s Městským státním zastupitelstvím Brno - město, Koblížná 22, Okresním státním zastupitelstvím Brno – venkov, Rašínova 2 a Policií ČR – Městským ředitelstvím Policie ČR, Cejl 4/6 a Okresním ředitelstvím Policie ČR, Rybářská č. 17. S Policií ČR je to zejména spolupráce s jednotlivými komisaři a policejními rady. Policie ČR pravidelně informuje pracovníky PMS o zahájení trestního stíhání mladistvých osob a případném šetření osob nezletilých tak jak to vyžaduje § 60 zákona č. 218/2003 Sb.

Z celkového počtu 135 případů v přípravném řízení se jednalo o 47 případů v oblasti dospělých klientů (ZRK), 53 mladistvých klientů (ZRK) a 23 mediací. Jednalo o zprostředkování řešení konfliktu (ZRK), tedy o přípravu podkladů pro procesně právní odklon v trestním řízení, tedy o možnost podmíněného zastavení dle § 307 trestního řádu případně institutu narovnání podle § 309 trestního řádu. Ve všech těchto případech se však nepodařilo uzavřít dohodu mezi oběma stranami. Bylo uzavřeno celkem 18 dohod mezi obviněným a poškozeným. U ostatních případů byla věc uzavřena „Podklady pro rozhodnutí OČTŘ“.

Snahou střediska PMS ČR Brno stále zůstává přesvědčit soudce jak Městského soudu Brno tak i Okresního soudu Brno – venkov o možnost předjednávání trestu OPP, tedy možnost zjišťovat stanovisko obžalovaného, kterému by mohl být uložen trest OPP. Toto se však stále nedaří a nadále není Probační a mediační služba touto činností soudci s pravidelností pověřováno.³⁷

³⁷ KLUSÁK, V. *Výroční zpráva 2008*, Probační a mediační služba-středisko Brno, 2009, str.16

4.1.2 Příprava podkladů pro další alternativní způsob řešení trestné činnosti

„Středisko zajišťuje na pověření soudců či státních zástupců institut náhrady vazby dohledem, celkem se jednalo o 18 případů náhrady vazby dohledem a 1 případ přípravy náhrady vazby dohledem u dospělých. U mladistvých se jednalo o dvě náhrady vazby dohledem. Velmi dobře spolupracuje s orgány činnými v trestním řízení v přípravném řízení, zejména pak s jednotlivými policejními komisaři, kdy se daří každým rokem navyšovat případy v přípravném trestním řízení. Podařilo se ve dvou případech uplatňovat činnost spojenou s institutem § 18 odst. 1, písm. c, zákona č. 218/2003 Sb. O soudnictví ve věcech mládeže, tedy připravit podklady pro uložení výchovné povinnosti mladistvému – povinnost vykonat společensko prospěšnou činnost. I zde však narážíme na kapacitu jednotlivých pracovníků střediska. Zde sehrávají významnou roli multidisciplinární týmy soudních okresů Brno – město a Brno - venkov.“³⁸

Tabulka č. 1: Počet případů evidovaných v rámci přípravného řízení

Celkem evidováno				Přípravné řízení a řízení před soudem				Podíl na celkovém počtu v %			
2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008
1492	1656	1526	1463	134	116	123	135	9%	7%	8%	9%

Zdroj: PMS

³⁸ KLUSÁK, V. *Výroční zpráva 2008*, Probační a mediační služba-středisko Brno, 2009, str.16

4.2 Vykonávací řízení

Největší část odborné činnosti na středisku PMS ČR Brno představuje oblast vykonávacího řízení, které navazuje na činnost v přípravném řízení. Úředníci jsou pověřováni Městským soudem v Brně a Okresním soudem Brno - město k projednání místa výkonu alternativního trestu, tedy trestu obecně prospěšných prací a jeho kontrolou. Též jsou pověřováni činností spojenou s agendou probace.

„Celkový počet případů ve vykonávacím řízení v roce 2008 byl 1328, což znamenalo 90,8% z celkové počtu případů. Jedná se o snížení 75 případů. Vzestupný trend v roce 2008 nepokračoval.“³⁹

4.2.1 Problematika výkonu a kontroly trestu OPP

Tento druh alternativního trestu vznikl novelou trestního zákona provedenou zákonem č. 152/1995 Sb. S účinností od 1. 1. 1996.

„Podle důvodové zprávy k vládnímu návrhu této novely by se měl tento trest uplatnit u pachatelů méně závažných trestných činů, na něž není třeba působit trestem odnětí svobody a u nichž z nějakého důvodu nepostačuje nebo není vhodné uložení samostatného peněžitého trestu.“⁴⁰

Výměra trestu OPP je od 50 do 400 hodin. Soud může tento trest uložit pachateli odsouzeného za trestný čin, na který zákon stanovuje trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let, jestliže vzhledem k povaze trestného činu a možností nápravy pachatele lze mít důvodně za to, že výkonem tohoto trestu bude dosaženo účelu stejně, jako kdyby byl pachatel odsouzen k trestu odnětí svobody. Tento trest lze uložit jako trest samostatný nebo vedle jiného trestu, ne však vedle trestu odnětí svobody. Na

³⁹ KLUSÁK, V. *Výroční zpráva 2008*, Probační a mediační služba-středisko Brno, 2009, str.17-18

⁴⁰ VOJTĚCH, J., HANÁK, V., et al. *Výzkum institutu obecně prospěšných prací*. Praha: Vydavatelství Kufr, 1998, s. 7, ISBN 80-86008-48-7.

dobu výkonu trestu může soud pachateli uložit i přiměřená omezení, která směřují k tomu, aby řádně vedl život. Dále mu většinou uloží, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou svým jednáním způsobil.

Pokud odsouzený dodržuje veškerá uložená omezení, hradí nebo uhradil způsobenou škodu a v době výkonu trestu OPP vedl řádný život, není důvod k přeměně trestu na trest odnětí svobody.

U ukládání trestu OPP musí soud přihlídnout ke zdravotní způsobilosti pachatele. Ve vykonávacím řízení má fyzická způsobilost vliv na stanovení konkrétního druhu práce, místa a doby jejího výkonu.

Trest OPP ukládá odsouzenému povinnost provést ve stanoveném rozsahu práce ve prospěch obce při údržbě veřejných prostranství, úklidu a údržbě veřejných budov a komunikací nebo jiné obdobné práce sledující obecný prospěch. OPP je tedy možné vykonat pouze ve prospěch obce nebo neziskové organizace.

O přesném druhu práce a místě výkonu se soud ve svém odsuzujícím rozsudku nebo v trestním příkazu nezmiňuje. O těchto otázkách rozhoduje PMS.

Obecně prospěšné práce je odsouzený povinen vykonat osobně, bezplatně a ve svém volném čase. Z hlediska dosažení účelu trestu je potřebné, aby tento trest byl vykonán co nejdříve po jeho uložení. Odsouzený má na výkon trestu jeden rok ode dne nařízení výkonu trestu OPP. Její počátek a běh může být ovlivněn rozhodnutím soudu o odkladu nebo o přerušení výkonu trestu OPP.

Jakmile odsouzený trest vykoná nebo bylo-li od výkonu trestu nebo jeho zbytku upuštěno, hledí se na něj, jako by nebyl odsouzen. Tím zákon motivuje odsouzené, aby trest vykonali bez zbytečných průtahů a co nejdříve. Pokud však nedojde k vykonání trestu, trestní zákon počítá s tzv. přeměnou trestu OPP v trest odnětí svobody. Pro

přepočítání trestu je pravidlo, že za každé dvě hodiny nevykonaného trestu OPP se počítá jeden den odnětí svobody.⁴¹

Nelze také pominout nesporný finanční přínos této alternativy, která nezatěžuje stát vysokými náklady, jako věznění (náklady na jeden den pobytu odsouzeného ve věznici se pohybují kolem 800,- Kč) a přinášejí státu prospěch i ve formě zdarma vykonané práce.⁴²

„Ve vykonávacím řízení je nejvytíženější činností střediska právě oblast výkonu alternativního trestu obecně prospěšných prací, která tvořila v roce 2008 celkem 834 případů. Dospělí pachatelé celkem 834 a mladiství celkem 57 případů. Došlo tedy ke snížení těchto případů celkem o 77 případů a dospělých a 7 případů u mladistvých. Jak je uvedeno výše pracovníci PMS nejsou vůbec pověřováni k předjednávání tohoto alternativního trestu.

V soudním okrese města Brna a soudního okresu Brno – venkov není problém s umístěním odsouzených k výkonu trestu OPP. Vzhledem k neustálému obnovování poskytovatelů je možné okamžitě zajistit nástup, respektive výkon trestu. Toto je především zásluha všech pracovníků na Oddělení výkonu trestu OPP. Někteří poskytovatelé však občas přestávají s námi spolupracovat a to z důvodu agresivních odsouzených, jejich nezodpovědnosti apod. V současné době je možné trest OPP vykonat v soudním okrese Brno – město u 77 institucí a v soudním okrese Brno – venkov u 122 institucí včetně městských a obecních úřadů.

Je nutné zde upozornit, že nadále přetrvává problém s nevhodně uloženými tresty, například osobám s fyzickým či psychickým handicapem.“⁴³

⁴¹ VOJTĚCH, J., HANÁK, V., et al. *Výzkum institutu obecně prospěšných prací*. Praha: Vydavatelství Kufir, 1998, str. 7-8, ISBN 80-86008-48-7.

⁴² Dostupné z <http://www.pmscr.cz> [cit. 2009-04-05].

⁴³ KLUSÁK, V. *Výroční zpráva 2008*, Probační a mediační služba-středisko Brno, 2009, str.18

4.2.2 Problematika dohledů při podmíněném odsouzení

Druhou nejčtenější agendou po agendě OPP na středisku PMS ČR Brno je agenda dohledů a podmíněného propuštění z VTOS. Vzhledem ke kapacitě střediska PMS ČR jsou uplatňována doporučení skupiny Probace a vychází se z metodických standardů, že se případy rozdělují na ty, které vyžadují intenzivní dohled, dohled méně intenzivní a na případy stabilizovaných klientů. Zde hraje hlavní roli uložení délky zkušební doby, osoby odsouzeného, jeho poměrů, tedy zda má zaměstnání, zda se nadále dopouští trestné činnosti, zda dodržuje termíny schůzek a podobně.⁴⁴

„Specifikem tohoto trestu je dlouhodobost s prací s klienty. V roce 2008 bylo středisko PMS ČR Brno pověřeno celkem ve 160 případech (§ 60a trestního zákona) a 116 případech podmíněného propuštění (§63 trestního zákona) u dospělých pachatelů a v 8 případech dohledu mladistvých pachatelů (§ 33 zák. č. 218/2003 Sb). Dohledů u nezletilců ve smyslu § 93/1a zákona č. 218/2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže bylo středisko PMS ČR Brno pověřeno v 57 případech. Z uvedeného je zřejmé, že těchto dohledů při podmíněném odsouzení neustále přibývá. Dále je nutno se na tomto zmínit že dohled probačního úředníka ve smyslu § 16 zák. č. 218/2003 Sb., bylo uloženo v roce 2008 celkem 10 případů.“⁴⁵

4.2.3 Oblast „Parole“

„Velmi intenzivní je činnost střediska v oblasti Parole – podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Spolupracují se dvěma spádovými věznicemi a to Vazební věznice Brno – Bohunice (cca 550 vězňů) a věznice Kuřim (cca 600 vězňů). Na tomto úseku pracují tři pracovníci. Četnější žádosti pro podmíněné propuštění s dohledem od odsouzených přicházejí zejména ve věznici Kuřim. Dále v těchto věznicích pravidelně pověření pracovníci poskytují přednášky odsouzeným

⁴⁴ KLUSÁK, V. *Výroční zpráva 2008*, Probační a mediační služba-středisko Brno, 2009, str.18

⁴⁵ KLUSÁK, V. *Výroční zpráva 2008*, Probační a mediační služba-středisko Brno, 2009, str.18

společně s odborným personálem věznic tak, jak to stanoví dohoda s Vězeňskou službou ČR. Spolupráce s věznicemi je vcelku dobrá.

Žádosti o podmíněné propuštění prověřovali probační pracovníci celkem v 70 případech. Ve 116 případech (§ 63 trestního zákona) pak pracovníci vykonávali probační dohled u podmíněně propuštěných. Je logické, že v čísle 116 je zahrnuto i podmíněně propuštění s dohledem s jiných okresů, tedy s jiných věznic v rámci ČR. Pokračují tak v nastaveném trendu, kdy využívají zkušenosti získané z projektu Trancition Facility. Snaží se, rizikovým klientům již v době dohledu, případně jejím rodinným příslušníkům vysvětlit systém Parole, s tím aby jej využili v případě, že budou ve výkonu trestu, aby věděli o této možnosti a byli s tímto institutem seznámeni.

Středisko při této činnosti spolupracovalo od října 2006 se Sdružením Podané ruce Brno, Francouzská 36 „Začni jinak“. Jednalo se reintegrační regionální program se zaměřením na podmíněné propuštění s dohledem osob toxikomanů, a podpoře lidem zbavujících se závislosti na látkách při začleňování do společnosti a na trh práce. Probační služba ČR byla partnerem tohoto projektu. Tento projekt skončil v červnu 2008.

V současné době společně se Sdružením Podané ruce spolupracují na dalším akreditovaném probačním programu „Jinou cestou“ pro osoby odsouzené se stejným zaměřením jak v programu předchozím.⁴⁶

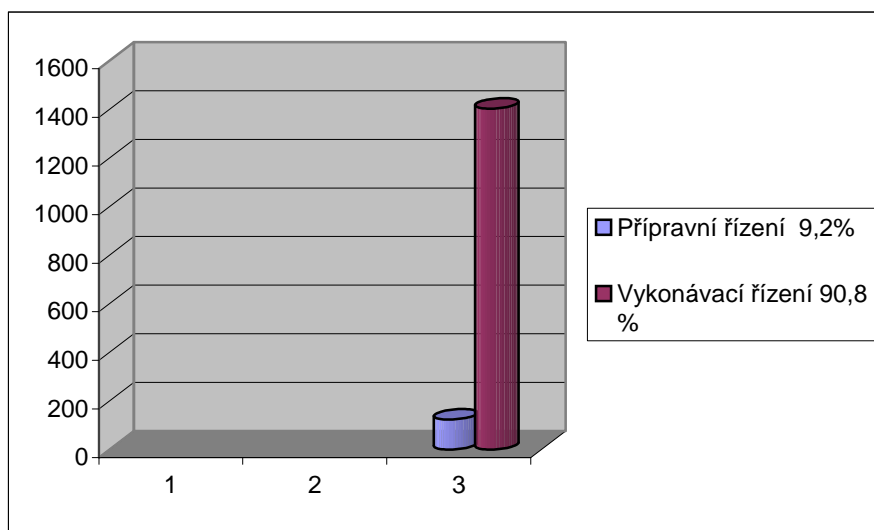
Tabulka č. 2: Počet případů evidovaných v rámci vykonávacího řízení

Soudní okres	Celkem evidováno				Vykonávací řízení				Podíl na celkovém počtu v %			
	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008
Brno	1492	1656	1526	1463	1358	1540	1403	1328	91%	93%	92%	91%

Zdroj PMS

⁴⁶ KLUSÁK, V. *Výroční zpráva 2008*, Probační a mediační služba-středisko Brno, 2009, str.19

Graf č. 1: Přehled - poměr činností podle typu řízení - rok 2008

Zdroj PMS

4.3 Oblast práce s mladistvými a nezletilými klienty ve smyslu zákona č. 218/2003 Sb.

„Středisko PMS ČR Brno považuje v oblasti aplikace zákona č. 218/2003 Sb. O soudnictví ve věcech mládeže jednu z nejzásadnějších významů své práce. Problematice mládeže a nezletilých věnujeme zvláštní pozornost. Klade hlavně důraz na přípravné řízení. V činnosti přípravného řízení a řízení před soudem dosáhli v roce 2008 až na 30,8% v rámci spisové agendy mladistvých a nezletilých. Rovněž zde naráží na kapacitu jednotlivých pracovníků Oddělení probačních a mediačních činností pro mládež a nezletilé. Velmi často se v trestné činnosti mládeže objevuje majetková trestná činnost, což si přímo říká a je zde velká možnost u těch případů směřovat k mediaci, k poškozenému. V těchto případech se zásadně dbá na spolupráci s kurátory pro mladistvé. Pracovníci PMS se zaměřují na postoj pachatele ke spáchanému provinění a možnost náhrady způsobené škody.“⁴⁷

⁴⁷ KLUSÁK, V. *Výroční zpráva 2008*, Probační a mediační služba-středisko Brno, 2009, str.19

4.3.1 Oblast práce s mladistvými a nezletilými klienty

„Středisku PMS ČR Brno se podařilo k této činnosti zorganizovat vznik multidisciplinárního týmu pro soudní okres Brno – město dne 25. 6. 2007 a vznik multidisciplinárního týmu pro soudní okres Brno – venkov 18. 9. 2008. Význam multidisciplinárních týmů je neoddiskutovatelný. Velmi pomáhá v činnosti s mládeží. Tyto týmy mají velkou podporu spolupracujících organizací jak z řad OČTŘ, tak státních institucí, ale i neziskovém působících v teritoriu soudních okresů Brno – město a Brno - venkov.

I když středisko dosáhlo na vyšší počet případů v přípravném řízení, přesto v jejich práci převyšuje vykonávací řízení. Je zde velký nárůst případů dohledu u nezletilých. Tato agenda je velice rozsáhlá. Stále se hledají cesty a možnosti ještě více vstupovat do přípravného řízení a pokoušet se o alternativní řešení těchto věcí.

Spolupráce je velmi dobrá se všemi orgány činnými v trestním řízení. Pravidelně se pracovníci Oddělení výkonu trestu probačních a mediačních činností setkávají s kurátory pro mládež jednotlivých ÚMČ Brno – město a jednotlivých měst v rámci bývalého okresu Brno – venkov. Konzultují zde problémové oblasti a další strategie jejich spolupráce (metodiky, poučení apod.). Řeší problémy v oblasti a postupu dle § 18 odst. 3 zák. č. 218/2003 Sb. – vykonávání společensky prospěšné činnosti.⁴⁸

Tabulka č. 3 - počet PM spisů vedených v případech mladistvých v roce 2006

Počet PM spisů evidovaných střediskem v oblasti mladistvých a nezletilých v roce 2006	229
Počet PM spisů vedených střediskem v oblasti mladistvých 15-18 (leden-prosinec 2006)	170
Počet PM spisů vedených střediskem pro věkovou kategorii 0-14 (leden-prosinec 2006)	59

⁴⁸ KLUSÁK, V. *Výroční zpráva 2008*, Probační a mediační služba-středisko Brno, 2009, str.20

Tabulka č. 4 - počet PM spisů vedených v případech mladistvých v roce 2007

Počet PM spisů evidovaných střediskem v oblasti mladistvých a nezletilých v roce 2007	182
Počet PM spisů vedených střediskem v oblasti mladistvých 15-18 (leden-prosinec 2007)	115
Počet PM spisů vedených střediskem pro věkovou kategorii 0-14 (leden-prosinec 2007)	67

Tabulka č. 5 - počet PM spisů uvedených v případech mladistvých v roce 2008

Počet PM spisů evidovaných střediskem v oblasti mladistvých a nezletilých v roce 2008	214
Počet evidovaných usnesení o zahájení trestního stíhání (leden-prosinec 2008)	289
Počet PM spisů vedených střediskem v oblasti mladistvých 15-18 (leden-prosinec 2008)	152
Počet PM spisů vedených střediskem pro věkovou kategorii 0-14 (leden-prosinec 2007)	62

Zdroj tabulky č.3, č.4, č.5: PMS

5 Elektronický monitoring a trest domácího vězení

„Trestní zákoník⁴⁹ chce mimo jiné rozšířit systém trestů o tzv. domácí vězení. Mělo by se jednat o alternativní trest vzhledem k odnětí svobody u přečinů (nedbalostních trestných činů a těch úmyslných trestných činů, na něž zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.) Odsouzený by byl až po dobu dvou let povinen zdržovat se ve svém obydlí ve dnech pracovního klidu nebo pracovního volna a ve všední dny v době od 20:00 hodin do 5.00 hodin, pokud soud neurčí jinak. Tento trest by měl být ukládán osobám, které je s přihlédnutím ke všem okolnostem sice nutno postihnout omezením osobní svobody (nestačí jen podmíněné odsouzení), ale vzhledem k jejich vlastnostem a rodinným poměrům postačuje podstatně menší intenzita zásahu vůči nim. Soud by mohl uložit pachateli na dobu výkonu tohoto trestu přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život, a zpravidla by jej zavázal k náhradě škody trestným činem způsobené. Návrh zároveň počítá se stanovením náhradního trestu odnětí svobody až na 1 rok pro případ zmaření výkonu trestu domácího vězení. Výkon trestu je možné zajistit pomocí technických prostředků.

Výslovně se zmiňuje i užití sledování pomocí elektronického kontrolního systému, v jehož rámci by měl odsouzený na těle upevněn nesnímatelný náramek – technický prostředek umožňující okamžitou kontrolu pohybu odsouzeného.

Na hmotněprávní úpravu navazují rozsáhlé změny a doplnění procesních předpisů, zahrnující podrobnou úpravu ukládání a výkonu trestu domácího vězení, možnosti odkladu a přerušení, kontrolu a změnu podmínek jeho výkonu, atd. Domácí vězení kratšího trvání bude možno uložit i trestním příkazem a v omezené výměře tato sankce rozšíří i výčet trestních opatření ukládaných za provinění mladistvým podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

⁴⁹ Prezident zákon podepsal 27.1.2009, jedná se o zákon č. 40/2009 Sb., s účinností od 1.1.2010.

Domácí vězení existuje nejčastěji jako alternativní typ sankce k odnětí svobody v nápravném zařízení, jako opatření v rámci dohledu nad podmíněně odsouzeným i jako samostatný druh trestu. Ve svém moderním pojetí začalo být užíváno v USA během osmdesátých let (house arrest/home confinement). Tato původní americká verze měla výrazně ponutivní (retributivní) charakter, přičemž zásadní roli hrály ekonomické úvahy (předpokládané nižší náklady ve srovnání s uvězněným v nápravném zařízení, reakce na přeplněnost věznic.) V popředí nestála snaha o nápravu pachatele, spíše se kladl důraz na jeho potrestání a omezení (incapacitation). Poměrně záhy (1986) se v USA začalo při kontrole odsouzených užívat elektronického sledování, přičemž počet elektronicky monitorovaných osob záhy narostl na několik tisíc. V USA a Kanadě je hojně uplatňován tzv. back-end typ domácího vězení, kdy se odsouzený domácímu vězení podrobuje po odpykání trestu odnětí svobody. Vychází se z předpokladu, že takové opatření snižuje pravděpodobnost opětovného spáchání trestních činů, popř. že se prodlužuje interval mezi propuštěním výkonu trestu a opětovným páchaním trestné činnosti.

Američané rozlišují tzv. aktivní systém sledování (continuous signal systém), umožňující nepřetržitý monitoring, oproti tzv. pasivnímu systému (programmed contact systém), který vyžaduje, aby se sledovaný v určitých intervalech na výzvu ohlásil. Po technické stránce lze hovořit o elektronickém monitoringu první generace, který umožňuje toliko zjistit, zda se osoba nachází na určeném místě. Zařízení druhé generace již dokáží osobu s určitou přesností lokalizovat.

V Evropě začalo být elektronicky monitorované domácí vězení zaváděno o více než dekádu později, přičemž se evropský přístup od amerického v podstatných rysech odlišuje. Především se jedná o větší důraz na nápravnou funkci trestu, jenž je spojován s různě účinnými rehabilitačními programy, zaměřenými na osobnosti pachatele. Ze zemí evropské unie se domácí vězení spojené s elektronickým sledováním v určité formě uplatňuje ve Velké Británii, Francii, Belgii, Nizozemí a Švédsku.

V Anglii a Walesu bylo domácí vězení zavedeno jako samostatný trest již v roce 1991. Od roku 1999 se uplatňuje back – end model, v podobě tzv. domácí vazby (Home Detention Curew). Osoby, které si odpykávají trest odnětí svobody v trvání do 4 let, mohou být na určitou dobu (max. 2 měsíce) před propuštěním umístěny do domácího

vězení a podrobeny elektronické kontrole. Dále je v Británii užíván soudní zákaz vycházení (Curew Order), alternativní trest typu front-end s maximální délkou 6 měsíců, přičemž je odsouzená osoba starší 16 let podrobena zakazu vycházení až na dvanáct hodin denně, jeden až sedm dní v týdnu. Soudní zákaz vycházení lze v Británii užít i jako alternativu k vyšetřovací vazbě nebo místo záruky v podobě kauce.

Ve Francii má elektronicky monitorované domácí vězení charakter alternativy k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, popř. jeho zbytku o délce nepřekračující jeden rok. Žádost o přeměnu nepodmíněného trestu v domácí vězení může soudu podat sám odsouzený, nebo se tak může stát na návrh státního zástupce, popř. na základě rozhodnutí soudu i bez takového návrhu. Osoba může v domácím vězení strávit maximálně 4 měsíce. Podobně jako v Británii je i ve Francii možno domácím vězením nahradit vyšetřovací vazbu. Ve Švédsku byl zaveden back-end typ elektronické kontroly, umožňující nahrazovat krátké tresty do tří měsíců odnětí svobody. K uložení domácího vězení je nutný nejen souhlas odsouzeného, ale i dospělých příslušníků jeho domácnosti. Pozornosti dále zasluhuje model užívaný od roku 2000 v Nizozemí spojený s intenzivní péčí o nápravu pachatele. Domácí vězení je v nizozemském pojetí především součástí širšího rehabilitačního programu odsouzeného, který má být podmíněně propuštěn z trestu odnětí svobody. Jako další fáze následuje například po odpykání části trestu odnětí svobody v otevřeném vězení, z nějž odsouzený dochází do zaměstnání. Podobně jako ve Švédsku je vyžadován souhlas odsouzeného i členů jeho domácnosti. Délka trvání domácího vězení se pohybuje v rozmezí 12 až 16 týdnů. Obzvláště zajímavé jsou zkušenosti z Německa a Švýcarska. V obou zemích nedávno proběhly, resp. dosud probíhají experimenty s elektronicky monitorovaným domácím vězením u omezeného počtu osob.

V západní Evropě, zejména v SRN, probíhala poměrně bouřlivá diskuse o etické stránce elektronického monitorování. Tento instrument kontroly odsouzených bývá totiž vnímán jako součást sílící tendence státu i jiných subjektů zasahovat pomocí rychle se rozvíjejících technologií do soukromé sféry občanů. Argumenty proti užívání domácího vězení jako alternativního trestu jsou živeny obavami z tzv. net-widening efektu: soudy mohou upadnout v pokušení používat domácí vězení nikoli jako alternativu k podmíněnému trestu odnětí svobody, ale naopak jako alternativu k podmíněnému odsouzení, čímž v důsledku dochází k zosílení trestu represe. Již v úvodu jsem zmínila

riziko narušení sociálních vazeb odsouzeného, reakci členů jeho domácnosti a dopad elektronického sledování na jeho sebeúctu. Proti tomu se namítá, že domácí vězení zůstává trestem a musí být jako takové odsouzeným pociťováno. Každá sankce trestního práva má přitom dopad i na bezprostřední okolí pachatele.

V evropských zemích není zpravidla možno domácí vězení nařídít bez souhlasu odsouzeného, popř. i členů jeho domácnosti. Hlavní motivací pro odsouzené, aby souhlasili s domácím vězením a elektronickým monitorováním, je snaha vyhnout se pobytu v nápravném zařízení, který je vnímán jako citelnější újma. Uvedme, že podíl odsouzených, kteří odmítli účast na hesenském pilotním projektu, nepřesáhl 10%. Stejnou motivaci k souhlasu lze i vysledovat i u rodinných příslušníků odsouzených. Z jejich strany převládali ve švýcarském i německém projektu vesměs pozitivní reakce, hovoří se dokonce o zlepšení partnerského soužití. V případě mladistvých odsouzených lze naopak spekulovat o zvýšeném napětí mezi dětmi a rodiči, kteří se je pokoušejí disciplinovat. Negativní dopad má domácí vězení na širší sociální síť přátel a příbuzných odsouzeného. Většina odsouzených totiž svou povinnost podřizovat se režimu domácího vězení tají a ze strachu stigmatizace se stahuje více do soukromí, což bývá přáteli a známými nezdvořilost či nezáměr vnímáno jako nezáměr či nezdvořilost. Ač nošení náramku označuje část osob za fyzicky nepohodlné, samostatný princip elektronického sledování bývá hodnocen kladně: jako nástroj vynucující určitou disciplínu, který je nestranný a postihuje odsouzeného jen nezbytnou měrou. Pociťován je symbolický charakter náramku, který pachatele neustále upomíná na jeho status a povinnosti. Důležité je, aby odsouzený znal přesně pravidla, jimiž se musí během domácího vězení řídit. Není účelem domácího vězení vystavit odsouzeného nejistotě a strachu, proto musí být každý odsouzený přesně poučen, která jednání se považují za porušení podmínek a mohou vést k nařízení výkonu trestu odnětí svobody. Dodejme ještě, že v německém experimentu vnímali domácí vězení velmi negativně ti probandi, u nichž mělo toto opatření nahradit vyšetřovací vazbu (Untersuchungsschat). Byli totiž ohroženi dvojitým rizikem: uvalením vazby v případě zmaření domácího vězení a následně trestem odnětí svobody za trestný čin, přičemž by se doba strávená v domácím vězení do délky trestu nezapočítávala.

Největší výhodou domácího vězení je možnost poměrně efektivně a přitom šetrně ovlivňovat chování odsouzeného. Elektronická kontrola dává šanci vstřípit

odsouzeným určité návyky a naučit je pravidelnému dennímu režimu nikoliv v nápravném zařízení, ale přímo v jejích vlastním prostředí. Nasazení náramku dává odsouzenému jasně najevo, že společnost odmítá jeho dosavadní způsob života a požaduje, aby jej radikálně změnil. Jsou-li příslušné orgány s to zjistit, kde se odsouzený v daný okamžik nachází, mohou snáze dohlížet na dodržování dalších omezení či povinností uložených mu soudem v rámci dohledu. U domácího vězení v tomto pojetí značně ustupuje punitivní charakter sankce a domácí vězení je vnímáno spíše jako léčebná terapie vedoucí k nápravě odsouzeného.⁵⁰

⁵⁰ Podkladový materiál Ministerstva spravedlnosti ČR. *Výkon trestu domácího vězení*. Analytický odbor. 2008, str. 3 -7.

6 Kazuistiky

Nepracuji v oboru, proto jsem vykonávala odbornou stáž na Probační a mediační službě ČR v Brně. Na praxi jsem docházela od března do konce dubna tohoto roku. Byla jsem přítomna mnoha jednání s klienty a jejich případy jsem konzultovala s probačními úředníky. Dokonce jsem měla možnost na jednoho z klientů, který přišel na smlouvenou schůzku v rámci dohledu, napsat posudek. Také jsem měla mnoho příležitostí nahlížet do spisů případů, které byly řešeny alternativně. Práce se spisy zahrnovala například zařazování denní pošty a další administrativní činnosti. Dále jsem se účastnila veřejných jednání na Městském soudě v Brně.

Jako příklady alternativního řešení soudních sporů uvádím následující kazuistiky. Jména klientů v jednotlivých kazuistikách jsou v rámci mlčenlivosti a ochrany osobních údajů pozměněna.

6.1 Kazuistika č. 1: Trest OPP ve výměře 200 hodin

Patrik pracuje jako dělník a živí velkou rodinu. Nachází se ve špatných bytových podmínkách. Už dříve mu byl za přestupek uložen mimo jiné i zákaz řízení motorových vozidel.

Patrik však dostal nabídku lepší práce, kde bylo předpokladem pro výkon tohoto zaměstnání řízení motorového vozidla. Patrik se proto rozhodl, že zákaz poruší. To ho samozřejmě neomlouvá, protože nebyly splněny podmínky krajní nouze.

Spáchal tedy trestný čin řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění podle § 180d trestního zákona a trestný čin maření výkonu soudního rozhodnutí podle § 171 odstavec 1 písmeno c) trestního zákona.

Soud uznal Patrika vinným a podle § 45 odstavec 1, 2 a § 45a odstavec 1 trestního zákona ho odsoudil k trestu obecně prospěšných prací ve výměře 200 hodin,

který bude doplněn trestem zákazu činnosti, konkrétně zákazem řízení všech motorových vozidel na dobu 28 měsíců.

Soud při ukládání trestu přihlédl k doznání obžalovaného, které je výraznou polehčující okolností. Na druhé straně Patrikovi přitěžoval fakt, že je trestán za dva trestné činy, byť trestné činy s nižší společenskou nebezpečností. Vzhledem k výše uvedenému se soud rozhodl na obžalovaného působit trestem, který má výchovnou funkci.

Patrik se v řádný termín dostavil na PMS na projednání výkonu trestu, a trest si na stanoveném místě bez problému vykonal.

6.2 Kazuistika č. 2: Podmíněný odklad výkonu trestu s dohledem-probace

Libor se v minulosti živil jako OSVČ, vlastnil s bývalou manželkou prodejnu. Poté se rozešli, manželka mu vzala dceru, peníze i obchod a odešla. Stále podnikal kvůli soudu, aby manželka neřekla, že nemá práci a tudíž ani příjem, a proto nemůže vychovávat dceru.

Libor už od střední školy experimentoval s drogami. Občas si něco koupil. Rostla však jeho potřeba a on už neměl peníze – tak si drogu začal vyrábět sám. Pervitin užívá cca 5 let.

Došlo k zatčení Libora a následně byl souzen za trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle ust. § 187 odst. 1 trestního zákona (v bodě 1 i 2).

Soud Libora odsoudil podle § 187 odst. 1 trestního zákona, za použití § 35 odst. 1 trestního zákona k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání 24 měsíců. Podle § 39a

odst. 2 písm. b) trestního zákona ho zařadil pro výkon tohoto trestu do věznice s dozorem.

Libor se proti tomuto rozsudku odvolal ke Krajskému soudu. V rámci odůvodnění odvolání poukázal na okolnosti trestné činnosti, které se dopustil tím, že především pervitin vyráběl pro svoji potřebu. Dále zdůraznil rodinné poměry: došlo k úmrtí jeho manželky a nástupem výkonu trestu by mu bylo znemožněno o dceru nadále pečovat, také se sám přihlásil k ambulantní protitoxikomanické léčbě.

Napadený rozsudek soud zrušil v plném rozsahu a nově ho soud uznal vinným za trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 odst. 1 tr. zákona a odsoudil ho k trestu odnětí svobody v trvání 24 měsíců, kdy mu však výkon trestu podmíněně odložil na zkušební dobu v trvání 4 roků za vyslovení dohledu.

Libor nyní vede řádný život, dochází na PMS na soudem stanovený dohled a vychovává svou šestiletou dceru.

Shrnutí kazuistik

Obě tyto výše uvedené kazuistiky jsou důkazem toho, že použití alternativních metod v trestně právní praxi může zvítězit nad odplatnou formou trestu. Tato řešení snižují jinak velký tlak na osobnost pachatele, a do jisté míry nabízejí možnost výběru mezi sankcí a izolací, mezi svobodou chování a rozhodování při hrozbě trestu, který pachatele stimuluje k nápravě. Není však vždy pravdou, že člověk, páchající trestnou činnost, si uvědomuje, co provedl. Není proto okamžitě schopen od základu změnit své jednání, které by vedlo k odčinění spáchaného skutku. Proto si myslím, že je velice důležité, takového člověka navést správným směrem.

Probační dohled má na jednu stranu kontrolní funkci a na straně druhé funkci pomocnou, která nabádá klienta k tomu, aby řádně vedl život. Klientovi PMS tak dostane přístup k informacím, vysvětlení k věcem a jevům, které dříve nechápal. Také

může klientovi nápomoci ke snížení rizika recidivy trestné činnosti. Pachatel vykonávající trestnou činnost, bývá ve většině případů ovlivněn okolím, např. nefungující vztahy v rodině, nedostatečným právním vědomím apod. Často se také objevuje nedostatečná motivace díky neúspěchům v osobním, rodinném či profesním životě.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem si kladla za cíl přiblížit význam Probační a mediační služby v České republice a ověřit pozitiva v uplatňování alternativních trestů. Na základě obsahové analýzy dostupné literatury i sběru dat v konkrétních případech jsem došla k závěru, že vzhledem k neustálému růstu kriminality je uplatňování alternativ efektivním východiskem pro naplnění účelu trestu.

V části praktické jsou nastíněny vybrané konkrétní případy a jejich řešení, kterými se Probační a mediační služba zabývala. Spojením teoretické a praktické části jsem komplexně zhodnotila, jaký přínos mají alternativní tresty pro společnost. Analýzou jsem zjistila, že tento přínos je v první řadě ekonomického rázu. Není novinkou, že máme v České republice velmi přeplněné věznice, kdy výdaje ze státní pokladny na jednoho vězně se pohybují okolo 800,-Kč. Už z tohoto důvodu je velice důležité, aby soudce při udělování trestů měl na paměti tento fakt a v největší možné míře se snažil udělit pachateli spíše jiný trest, než trest nepodmíněný. Samozřejmě musí přihlížet také k výši nebezpečnosti trestného činu. Proto se nedá jednoznačně říci, že by měl být uplatňován pouze restorativní právní přístup, nýbrž je potřebné, aby oba přístupy fungovaly vedle sebe (jak restorativní, tak retributivní).

Důležitý je i sociální aspekt. Tím mám na mysli „nevytrhnout“ odsouzeného ze společnosti, ale naopak mu umožnit, aby dále udržoval rodinné vztahy, chodil do zaměstnání a uvědoměním si dopadu trestné činnosti sám změnil svůj životní postoj a vedl řádný život. Myslím si, že je to nejlepší prevence recidivy trestné činnosti.

Resumé

Bakalářská práce se zabývá především Probační a mediační službou, která zajišťuje výkon alternativních trestů. V první i druhé kapitole se věnuji charakteristice základních pojmů, a to především obecně trestu a jeho účelu, probaci a mediaci a jejich vývoji. Ve třetí kapitole se zabývám vznikem Probační a mediační služby, jejím vývojem a cíli. Čtvrtá kapitola pojednává o jednotlivých činnostech střediska Probační a mediační služby v Brně, kde jsem také zároveň absolvovala odbornou praxi. V páté kapitole jsem čerpala právě z mé vlastní zkušenosti, kterou jsem získala při výkonu stáže. Uvedla jsem příkladné kasuistiky uplatňování alternativních trestů, kde jsem svůj postoj vyjádřila v jejich shrnutí. V závěru jsem pak potvrdila svou výchozí hypotézu, a to, že uplatňování alternativních trestů umožňuje efektivnější a rychlejší průběh trestního řízení.

Anotace

Jana Kůtová: Probační a mediační služba jako alternativa v řešení soudních sporů. Bakalářská práce, Brno: Institut mezioborových studií, 2009.

Tato bakalářská práce má čtenáři objasnit podstatu Probační a mediační služby, její cíle a jednotlivé odborné činnosti. Dále jsem se zabývala charakteristikou pojmů: trest, účel trestu, probace, mediace a vývojem probace a mediace v České republice a v zahraničí. Zmínila jsem kasuistiky klientů, se kterými jsem se setkala při výkonu odborné praxe na středisku Probační a mediační služby v Brně.

Klíčová slova

Probační a mediační služba ČR, probace, mediace, trest, prevence, kriminalita, poškozený, dohled, obecně prospěšné práce, probační program, pachatel, oběť, parole, narovnání, podmíněné zastavení trestního řízení, mladistvý.

Annotation

Jana Kůtová, Probation and mediation service as an alternative solution in the litigation. . Bachelor work, Brno: Institute of cross-sectoral studies, 2009.

This bachelor thesis is the reader to clarify the nature of probation and mediation service, its objectives and the different professional activities. Next I looked at the characteristics of terms: punishment, the purpose of sentence, probation, mediation and the development of probation and mediation in the Czech Republic and abroad. Did I mention kasuistiky clients with whom I met in the course of professional practice at the center probation and mediation services in Brno.

Key words

Probation and mediation services in the Czech Republic, probation, mediation, crime, prevention, criminal behaviour, victims of crime, supervision, community services, probation program, offender, victim, parole, remedy, conditional suspension of the criminal proceeding, juvenile.

Seznam použité literatury

Zákony:

1. Zákon č. 152/1995 Sb., s účinností od 1.1. 1996, §§ 45 – 45a tr. z.
2. Zákon č. 152/1995 Sb., s účinností od 1.9. 1995, §§ 309 – 314 tr. ř.
3. Zákon č. 253/1997 Sb., s účinností od 1.1. 1998, § 26 tr. z..
4. Zákon č. 253/1997 Sb., s účinností od 1.1. 1998, § 60a tr.z..
5. Zákon č. 257/2000 Sb. Ze dne 14. července o Probační a mediační službě.
6. Zákon č. 292/1993 Sb., s účinností od 1.1. 1994, §§ 307 – 308 tr. ř.
7. Zákon č. 40/2009 Sb., s účinností od 1.1.2010.

Knihy a monografie:

8. BLACK, H.C. Blackův právní slovník. Praha:Victoria Publishing, 1993.
9. DOUBRAVOVÁ, D., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., et al. *Příručka pro probaci a mediaci*. Praha: Institut pro probaci a mediaci.
10. ROZUM, J., KOTULAN, P., et al. *Výzkum nově zavedených prvků probace do trestního práva ČR*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000. ISBN 80-86008-77-0.
11. SOTOLÁŘ, A., SOVÁK, Z., KRATOCHVÍL, V., et al. *Právní rámec alternativního řešení trestních věcí (díl první)*. Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2001.
12. VĚTROVEC, V., NEDOROST, L., et al. *Zákon o mediaci a probaci – komentář*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-32-7.
13. VOJTĚCH, J., HANÁK, V., et al. *Výzkum institutu obecně prospěšných prací*. Praha: Vydavatelství Kufr, 1998, ISBN 80-86008-48-7.

Časopisy a jiné zdroje:

14. KLUSÁK, V. *Výroční zpráva 2008*, Probační a mediační služba-středisko Brno, 2009.
15. MATOUŠEK, OLDŘICH. *Resocializační programy pro delikventní mládež jako alternativa trestu*. In Sborník semináře Studentského sdružení LATA pro pomoc rizikové mládeži. Praha: Katedra sociální práce FF UK, 1996.
16. SVOBODA, IVO, CHUDÝ, ŠTEFAN. *Výchovná činnost mediátora Probační a mediační služby*. Veřejná správa č. 10, 2005.
17. Podkladový materiál Ministerstva spravedlnosti ČR. *Výkon trestu domácího vězení*. Analytický odbor. 2008.
18. VŮJTĚCH, J. *Obecně prospěšné práce nový institut trestního práva*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1998.

Informace z internetu:

19. <http://www.drogy-info.cz>
20. [Ottova encyklopedie obecných vědomostí®](#)
21. <http://www.pmscr.cz>
22. http://www.ustavprava.cz/files/dz_k_tz.doc [důvodová zpráva k trestnímu zákoníku]
23. <http://www.yourdictionary.com>